

Kleine Flamingo's in Nederland

door Joop Treep, 2009, augustus 2012.

Deze tekst werd gepubliceerd op de webpagina "Flamingo's in Nederland" www.flamingosinnederland.info.

© Op de gehele inhoud van dit opstel berust het copyright bij de auteur.

Inleiding

Gedurende de laatste drie decennia worden er regelmatig waarnemingen van Kleine Flamingo's (*Phoeniconaias minor*) in West-Europese, en met name in Nederlandse, wateren gedaan. Niet altijd lijkt het te gaan om vogels die uit gevangenschap zijn weggelopen. Steeds vaker wordt de veronderstelling gemaakt dat het bij sommige exemplaren zou kunnen gaan om dwaalgasten. Flamingo's zijn immers goede vliegers en ze leggen met gemak in korte tijd afstanden van meerdere duizenden kilometers af.

De Kleine Flamingo is een flamingosoort die van nature voorkomt in Zuid-Azië en in Afrika. Zijn belangrijkste leefgebied vormt de keten van meren in de Oost-Afrikaanse Riftvallei (De Grote Slenk), waar hij in een aantal van zeker twee miljoen exemplaren voorkomt. Maar ook de regio's Botswana/Zuid-Afrika/Namibië en Noordwest India herbergen elk enige honderdduizenden Kleine Flamingo's. In West Afrika leeft een relatief kleine populatie van hooguit enige tienduizenden exemplaren. Het gaat hierbij niet om volledig gescheiden populaties. Er zijn steeds meer aanwijzingen dat er sprake is van regelmatige uitwisseling tussen de populaties.

Middellandse Zee-gebied

Het Middellandse Zeegebied is voor de Kleine Flamingo's van de West-Afrikaanse populatie bereikbaar via de West-Afrikaanse vogeltrekroute, een route die ook gevlogen wordt door de Grote Flamingo's (*Phoenicopterus antiquorum/roseus*). Dat laatste is zeker omdat Grote Flamingo's die in Spaanse en Franse broedkolonies werden geringd in Mauritanië zijn teruggezien. Vanaf de Oost-Afrikaanse en Indiase populaties zouden Kleine Flamingo's via het Arabisch schiereiland en het Nijldal de Middellandse Zee kunnen bereiken.

In het Middellandse Zee-gebied zijn gedurende de laatste decennia meerdere malen Kleine Flamingo's opgedoken. Ze houden zich daar meestal op tussen de in dat gebied inheemse Grote Flamingo's. Meerdere malen hebben paren Kleine Flamingo's gebroed in de Grote Flamingo-broedkolonies in de Camargue, de Laguna de Fuente de Piedra in Spanje (in 2011 drie paren) en in Italië. In Italië kwam in 2012 een Kleine Flamingo-kuiken uit het ei in de broedkolonie van Comacchio (aan de Adriatische kust tussen Ravenna en Venetië).

Maar het gaat nog steeds om kleine aantallen. Euforische berichten dat er in Spanje in 2006 tientallen Kleine Flamingo's gezien zouden zijn, bleken bij navraag bij Spaanse deskundigen niet bevestigd te kunnen worden. In april van dat jaar werden er in Spanje welgeteld zeven exemplaren gesignaleerd. In

datzelfde jaar waren er losse exemplaren te zien in Dubai, bij Eilat in Israël en in de Eregli-moerassen in Turkije.

Het is volstrekt onbekend of Kleine Flamingo's al in eerdere tijden naar het Middellandse Zee-gebied kwamen. Aanwezigheid in vroegere jaren of eeuwen zou waarschijnlijk niet eens opgemerkt zijn geweest, omdat het niet opviel dat de kleur van veren en snavel van enkele vogels niet helemaal gelijk was aan die van de grote meerderheid. Een flamingo was immers een flamingo. En waar zou iemand het hebben moeten melden als het hem wél was opgevallen dat één van de flamingo's er wat anders uitzag dan de andere? Toen de schrijver van dit opstel in het voorjaar van 2008 in Zuid Frankrijk opeens een Chileense Flamingo zag staan temidden van een groepje van een dertigtal Grote Flamingo's dat in een plas langs de weg voedsel stond te zoeken, viel dat de andere toeschouwers helemaal niet op, en ze reageerden verwonderd toen ze erop werden gewezen.

Maar de kennis van vogels en hun herkenningssignalen is in de laatste decennia sterk toegenomen. Er komen steeds meer mensen die zo'n andere soort er wel tussenuit weten te halen.

De stap naar West Europa

Vanaf de Middellandse Zee is het vervolgens naar Nederland niet ver meer. Die afstand kan snel overbrugd worden wanneer de kustlijn, met de aan zee gelegen estuaria, gevolgd wordt.

Hoe het ook zij, de meeste Kleine Flamingo's die in Nederlandse wateren worden gezien, hebben geen ring(en) om hun poten, en zouden dus van wilde oorsprong kunnen zijn. Als het al waar is dat wilde Kleine Flamingo's af en toe naar Nederland vliegen, dan nog is het volstrekt onbekend hoe vaak ze dat in eerdere tijden misschien ook gedaan hebben. Hier naartoe gevlogen vogels kunnen immers ook snel weer vertrekken wanneer de aangetroffen leefomstandigheden hun niet aanstaan.

Kleine Flamingo's die hier nu wel zijn, blijken zich echter wel te hebben aangepast. Ze kunnen zich gedurende meerdere jaren prima handhaven en vliegen voor zover bekend zelfs niet weg als het hier gaat vriezen en het voedsel moeilijker bereikbaar wordt.

Waarnemingen

In 1990 is er een kleine "invasie" geweest van Kleine Flamingo's in Noordwest Europa. In mei van dat jaar werden er drie gezien in de Markiezaat bij Bergen op Zoom, werden er zes gezien in de Jadebusen (waddenkust van Duitsland) en waren er vijf in Jutland. Begin augustus van het zelfde jaar waren er vijf bij Bergen

op Zoom. Hoogstwaarschijnlijk hadden al deze meldingen betrekking op het zelfde groepje vogels.

Er zijn na 1990 regelmatig berichten over tweetallen en alleengaande Kleine Flamingo's geweest in zowel de Delta in zuidwest Nederland (met name in het Grevelingenmeer) als in het Waddengebied (buitendijks aan de Friese noordkust nabij Zwarte Haan). De laatste jaren gaat het op dezelfde plaatsen telkens om drietallen. Of het om één of twee stellen of drietallen gaat, die telkens het foerageergebied van de ene naar de andere plaats verleggen, is onduidelijk.

Nog wat data: In mei 1994 werden er drie Kleine Flamingo's gezien op het eilandje Hompelvoet in het Grevelingenmeer. In februari 1996 werden twee Kleine Flamingo's tussen het ijs waargenomen aan de Brouwersdam. Het was één van de laatste strenge winters in Nederland. Evenals hun *Phoenicopterus*-familieleden bleken ook zij goed bestand te zijn tegen de kou.

In november 2003 werd een Kleine Flamingo in slechte conditie binnengebracht bij het vogelasiel "De Fûgelpits" in Anjum, alwaar hij na korte tijd de geest gaf. De vogel bleek te zijn weggevloden uit "Aqua Zoo" bij Leeuwarden.

Tussen oktober 2003 en april 2004 verbleef een Kleine Flamingo, zonder onderbreking, op een stuwmeer bij Kerkrade. Hoewel het dier aan het eind van de winter zijn roze kleur geheel verloren had (hetgeen wijst op een onvolwaardige voeding wat betreft carotenoiden), was er geen aanwijzing dat zijn gezondheid te lijden had gehad. Waar de vogel vandaan gekomen was en waar hij daarna gebleven is, is onbekend. In de winter van 2003/2004 werden twee Kleine Flamingo's gemeld vanuit de Delta. Er leefden in de winter van 2003/2004 dus zeker minstens drie flamingo's van die soort in ons land.

Hypes, met krantenartikelen, foto's, etc., beleefden we in januari 2006 (toen zich gedurende meerdere dagen zowel in een plasje op Ameland als aan de pier van de haven in Hollum, vanwaar de boot naar Ameland vertrekt, elk een Kleine Flamingo ophield) en in het voorjaar van 2008 (toen gedurende enige weken een ongeringde Kleine Flamingo te zien was op het eiland Texel). Verder bleken in 2007 twee Kleine Flamingo's zich vrij langdurig te hebben opgehouden in een voor bezoekers ontoegankelijk gebied op Terschelling. Misschien verbleven ze daar al veel langer zonder dat iemand er ooit van wist.

In de loop van 2009 nam het aantal Kleine Flamingo's in de Waddenzee toe tot zeven exemplaren. Na de vrij strenge winter die toen volgde, werd zo'n hoog aantal niet meer in onze omgeving vastgesteld. De schatting, gebaseerd op observaties, is dat er nu (2012) circa vijf Kleine Flamingo's in West Europa zijn.

Tenminste één van de vogels die de laatste jaren meerdere malen gemeld werd, is geringd met een rode kunststof ring met de letters CG erop. Deze flamingo blijkt in 2002 weggevloden te zijn uit een vogelpark in België. Hoogstwaarschijnlijk is ook een tweede exemplaar geringd; dus ook een weggevloden exem-

plaar. De vogel met de rode ring blijkt een ondernemend type te zijn. In de zomer van 2010 maakte hij samen met een niet geringde soortgenoot een uitstapje naar Jutland in Denemarken en beiden werden ook op Øland gezien.

Blijvende vestiging in West Europa?

De aanwezigheid van Kleine Flamingo's in Nederlandse wateren blijkt wel steeds meer vragen over hun herkomst en de mogelijkheid van een blijvende vestiging op te roepen.

Zoals hiervoor al vastgesteld werd, zouden de niet geringde Kleine Flamingo's in ons land heel goed op eigen kracht vanuit Afrika hier naar toe gevlogen kunnen zijn. En het is daarbij ook heel wel mogelijk dat het Middellandse Zee-gebied als tussenstap werd gebruikt.

Het is in de vogelwereld, en zeker bij flamingo's, helemaal niet zo vreemd dat losse exemplaren van een soort, die soms afstanden van duizenden kilometers aflegt om een beter voedselgebied aan te doen, af en toe wat verder weg, over de grenzen van het bekende woongebied, uit zwerven. Dat zal altijd wel voorkomen zijn. Heden ten dage wordt echter iedere melding van een vogel op een voor die soort eerder onbekende plaats via internet over de gehele wereld rondgeseind. Dat heeft op zich niets te maken met klimaatverandering, opwarming van de aarde of iets dergelijks, maar alles met de toename van de wereldwijde menselijke communicatiesnelheid.

En de geopperde gedachte dat de Kleine Flamingo's actief op zoek zouden zijn naar nieuwe geschikte gebieden omdat hun leefgebieden in Oostelijk Afrika van diverse zijden aangetast dreigen te worden, lijkt ook wat te ver gezocht. Een link met de steeds weer terugkerende opgeklopte persverhalen over massale flamingosterfte door ziektes als gevolg van een degradatie van de flamingomeren moet ook maar niet te snel gelegd worden.

Tenslotte moet worden opgemerkt dat er voor de hierboven besproken theorie van spontane vestiging nog geen enkel bewijs geleverd is in de vorm van herkenningstekens (b.v. pootringen) uit hun natuurlijke leefgebieden. Dat bewijs zal ook niet gemakkelijk geleverd worden, want er worden daar maar heel weinig Kleine Flamingo-kuikens geringd. Een complicerende factor is dat veel vogelhouders er tegenwoordig vanaf zien om hun vogels van een pootring te voorzien. Een onderhuidse herkenningsschip vinden ze wel genoeg. Wanneer zulke kooivogels erin slagen uit gevangenschap te ontvluchten, dan zullen ze niet als ontsnapte exemplaren herkend worden. Is het alleen toeval dat juist in de afgelopen vijfentwintig jaar het aantal in gevangenschap gehouden Kleine Flamingo's in Europa sterk is toegenomen, met name door particuliere vogelhouders?

Kleine Flamingo's blijken goed te kunnen overleven in Nederlandse wateren. Winterse kou lijkt hen niet te deren en ze vinden hier blijkbaar een acceptabel

voedselalternatief voor de spirulina-algen van de soort *Arthrospira fusiformis* waarvan ze in Afrika voornamelijk leven. Afgaande op de af en toe gepubliceerde foto's blijven ze ook redelijk op kleur. In ieder geval zien ze er niet slechter uit dan de Kleine Flamingo's die hier in dierenparken worden gehouden.

Vele jaren was er geen contact tussen de *Phoenicopterus*-flamingo's en de Kleine Flamingo's in de West-Europese wateren. In de eerste jaren van deze eeuw werden een enkele keer Kleine en Grote Flamingo's gelijktijdig op het wad bij Zwarte Haan gezien. Vanaf 2006 nemen de contacten echter toe. Steeds vaker worden Kleine Flamingo's aangetroffen bij de andere flamingo's: Aan de Steile Bank, in het Veluwemeer, in het Ketelmeer en in november 2008 voor het eerst ook in het Volkerakmeer. Sinds 2006 worden af en toe losse exemplaren van de soort gezien in de *Phoenicopterus*-flamingobroedkolonie in het Zwillbrocker Venn.

De ca. vijf exemplaren van deze flamingosoort lijken toch wel een smalle basis om aan voortplanting te denken. Je weet echter maar nooit. Wie durft zich op dit punt aan voorspellingen te wagen? In Italië bleek in 2012 een stel Kleine Flamingo's toch ook door hun grotere familieleden te zijn geïnspireerd tot het leggen en uitbroeden van een ei.

Conclusie

Er leven al bijna vijftig jaar Kleine Flamingo's in Nederland. Hun aantal in Noordwest Europa lijkt stijgende en is dat zeker in het Middellandse Zeegebied. De gedachte dat de vogels hier op eigen kracht zijn gearriveerd, berust op valide overwegingen. Toch mag ook niet worden uitgesloten dat er meer Kleine Flamingo's uit gevangenschap zijn weggeloven dan ons lief is.

Nu ze hier eenmaal zijn, blijken ze zich prima in hun nieuwe woongebied aan te kunnen passen. Naast de drie *Phoenicopterus*-flamingosoorten lijkt ook deze vierde flamingosoort hier definitief een woonplek te hebben gevonden. Toekomstige broedgevallen liggen nog niet direct voor de hand maar mogen ook niet geheel worden uitgesloten.

Naschrift

Deze tekst werd tot nu toe alleen gepubliceerd op de webpagina www.flamingosinnederland.info.

Uitgevers die interesse hebben om deze tekst, of een aangepaste versie daarvan, te publiceren in een papieren tijdschrift kunnen daarover contact opnemen met de schrijver.